

27.02.2024р.Гр.35.Всесвітня історія.Ур.№18-19.

Тема: 1.Країни Балканського півострова. Міжнаціональні відносини в державах Центрально-Східної Європи.

2.Практичне заняття. Центрально-Східна Європа: вибір між демократією та авторитаризмом.

1. Вступ Болгарії у війну на боці айстро-німецького блоку мав наслідком національну трагедію болгарського народу, було вичерпано людські та економічні ресурси. Після війни зріс авторитет лівих партій, зокрема Болгарського землеробського народного союзу (БЗНС), лідер якого Олександр Стамболійський сформував новий уряд. Міжнародна ситуація була досить складною для Софії, за Нейїським мирним договором, Болгарія втрачала значну частину своїх земель, армія обмежувалась 20 тисячами вояків, знаяні розміри репарацій. Укладення договору викликало масове невдоволення населення, яке вилилося у страйки. В таких умовах уряд Стамболійського розпочав програму реформ, спрямованих на покращення становища селян та робітників. Обмеження інтересів буржуазії призвели до консолідації анти селянських сил, які об'єднались у «Народну змову», сили якої 9 червня 1923 р. здійснили державний заколот повлаиши уряд БЗНС та вбили О. Стамболійського. Встановлена диктатура правих партій мала військово-фашистський характер, розпочались репресії проти опозиції. БЗНС та Болгарська комуністична партія не бажали втрачати владу, тому у вересні 1923 р. підняли повстання, яке однак було жорстко придушене. Але це не принесло спокою країні, вже в 1934 р. 19 травня внаслідок державного перевороту до влади прийшов новий військово-фашистський уряд Кимона Георгієва. Було скасовано дію Тирновської конституції, розпущено Народні збори. Але вже в 1935 р. цар Борис III, скориставшись з чергової урядової кризи, відправив уряд Георгієва у відставку, зосередивши у своїх руках всю владу. Поступово авторитарний режим Бориса III з Франції почав переорієнтовуватись на Німеччину, яка вимагала перегляду Версальсько-Вашингтонської системи. Утворення Королівства сербів, хорватів і словенців. Перша світова війна, яка розпочалась

саме на Балканах стала потужним каталізатором суспільно-політичних процесів в регіоні. Сербія та Чорногорія, що воювали на стороні Антанти значно зміцнили свої позиції на міжнародній арені та зміцнили авторитет серед південнослов'янських народів. 5 жовтня виникло Народне віче Хорватії, яке стало представницьким органом усіх південнослов'янських земель, вже 29 жовтня Народне віче словенців, хорватів та сербів оголосило про розрив з імперією Габсбургів та про утворення незалежної Держави словенців, хорватів та сербів. Але вона проіснувала лише один місяць, в умовах агресивної політики Італії, молода держава змушена була піти на союз з Сербією. 1 грудня 1918р. було підписано угоду між Державою словенців, хорватів та сербів про створення спільної держави – Королівства сербів, хорватів і словенців. До його складу увійшли: Сербія, Словенія, боснія, Герцоговина, Хорватія, Далмація, частина Македонії та Чорногорія. Нова держава була конституційною монархією на чолі з сербською королівською династією Карагеоргієвичів. Видовданська конституція 1921 р. 1920 р. в країні відбулися вибори до Установчих зборів, перемогу отримали сербські політичні партії, які були прихильниками централізму У листопаді. 28 червня 1921 р. в день св. Вида, у річницю битви на Косовому полі, було прийнято конституцію. За якою король отримував широкі повноваження в сфері виконавчої та законодавчої влади, а також визначення зовнішніх відносин, крім того він був верховним головнокомандувачем збройних сил. Законодавчу владу уособлювала Народна скупщина. Конституція закріпила унітарний устрій держави, поділ на 33 жупанії на чолі з жупанами, яких призначав король. Королівство сербів, хорватів та словенців, як багатонаціональна держава проводила великосербську політику, яка ігнорувала національні особливості народів, які входили до неї. Саме національне питання було причиною ряду внутрішньополітичних криз та протистоянь. Важливе значення в цьому плані мала діяльність опозиційних партій, які виступали проти сербського гегемонізму, зокрема Хорватська республіканська селянська партія на чолі з С. Радічем, якого було вбито в 1928 р. Ще однією «ахілесовою п'ятою» новоутвореної держави стала албанізація Косова.. Державні

перевороту 1929 і 1941 рр. За умов гострої конфронтації між національними меншинами та урядовими кризами, 6 січня 1929 р. король Александр здійснив державний переворот, заявивши, що парламентаризм став перешкодою для порядку. Було скасовано конституцію 1921 р., розпущено Народну скупщину, король зосередив у своїх руках всю владу. Сама держава отримала нову назву – Югославія. Новий адміністративно-територіальний устрій, 9 бановин – було названо за найменуванням рік, аби стерти ознаки між різними народами. Уже 3 жовтня 1931 р. король Александр «дарував» народові нову конституцію, яка закріплювала авторитарний характер влади Александра. На міжнародній арені Югославія орієнтувалась на Францію, це викликало невдоволення гітлерівської Німеччини, тому німецька розвідка за допомогою усташів (хорватські націоналісти) ініціювала в жовтні 1934 р. вбивство короля Александра та міністра закордонних справ Луї Барту в Марселі. Після вбивства Александра королем було проголошено 11-річного Петра, а регентом став принц Павло. Це призвело до загострення політичної боротьби та активізації опозиційних партій. В другій половині 30-х рр. Югославія поступово починає переорієнтовуватися з колишньої Антанти на Німеччину та її сателітів. І вже 25 березня 1941 р. уряд Цветковича підписав протокол про приєднання до Троїстого пакту, Югославія ставала сателітом Німеччини. Це спричинило вибух невдоволення, в ніч проти 27 березня 1941 р. частина офіцерства здійснила державний переворот, новий уряд очолив Д. Симонович, який уклав договір про дружбу з СРСР. Це призвело до того, що 6 квітня німецькі війська вторглися на територію Югославії і окупували її.

2. Каменем спотикання більшості новостворених держав стало національне питання — нескінченні міжнаціональні конфлікти.

Єдиною державою, в якій ставлення до національних меншин можна було вважати більш-менш дружнім, була Чехословаччина. Проте національні меншини і тут не були рівнею чеській нації. Однак українці Закарпатської України тут не відчували такої сильної національної дискримінації, як, скажімо, у Румунії чи Польщі. Станом на 1921 рік у Чехословаччині жили близько пів

мільйона українців. Те, що в Чехословаччині діяв комфортний демократичний уклад, сприяло створенню тут найбільшого в Європі центру української еміграції після поразки Української революції. Національний контекст став основою агресивної реваншистської політики Адольфа Гітлера в Європі. Чехословаччина, маючи у своїх володіннях Судетську область, заселену переважно німцями, однією з перших постраждала від рук агресивного лідера Третього Рейху. На цій карикатурі Гітлер, який уособлює Третій Рейх, з'їдає безвольну Чехословаччину в образі її президента Едварда Бенеша. Що стосується державної форми управління, то тут розвиток країн Центрально-Східної Європи можна розділити на 2 етапи. Перший – здобуття незалежності, становлення держави та симпатія до демократичнішого укладу життя, оскільки Закарпатська Україна у складі Чехословаччини більшість країн орієнтувалися на Антанту.

Проте економічна та політична нестабільність спонукає ці країни перейти до другого етапу – переорієнтації на гітлерівську Німеччину та пошуків вирішення проблем «жорсткими методами». У багатьох новостворених країнах політичні кризи стали звичним явищем. Безлад у державі спонукав населення вимагати жорсткіших дій та керівництва. На запит суспільства швидко відгукнулася політична еліта. Незрілі політичні системи єдиним шляхом стабілізації внутрішньополітичної ситуації обирали відмову від демократії та встановлення диктатури. Це автоматично робило їх потенційними союзниками нацистської Німеччини. Лише відносно економічно благополучна Чехословаччина продовжувала триматися демократичного курсу. Демократія програла битву диктатурі. Одночасно боротися з повоєнною розрухою та домовлятися з партіями, які по-різному бачили майбутнє країни, вочевидь, було значно важче. Тому встановлювали жорсткі обмеження, заборони на опозиційну діяльність тощо. Однак цей пошук простішого вирішення проблем не став панацеєю і не полегшив життя країнам. Натомість такий курс втягнув більшість із них до трясовини військового конфлікту під назвою «Друга світова війна».

Отже, народи Центрально-Східної Європи отримали свій шанс стати незалежними після поразки в Першій світовій війні та розпаду європейських імперій - Австро-Угорської, Німецької та Російської. Новостворені держави шукали шляхи оптимального розвитку й обирали між демократичним та авторитарним методами управління державою. У 20-х роках більшість обирала демократію, спираючись на підтримку західноєвропейських лідерів.

Однак у 30-х роках відбулася зміна напрямку руху. З потяга в напрямку демократичного розвитку країни регіону дружно пересіли на потяг у зворотному - в напрямку диктаторства. Найбільшою проблемою міжвоєнного періоду розвитку Центрально-Східної Європи було національне питання та конфлікти, які воно провокувало. І стало приводом до початку військової експансії Гітлера на території Європи, зокрема - до Чехословаччини.

Посилання: https://www.youtube.com/watch?v=Ld_cUk-l5dl

Д/з:§16.